

מדיניות ללמידת מורים והקמת מכון להוראה מתקדמת: נייר עבודה ראשוני

צורך

כדי להרחיב את מעגל המצוינות בתחומי המתמטיקה והמדעים בישראל ולסייע לתלמידים רבים הנכונים לאתגר, להצליח בלימודיהם, נחוצה להם הוראה איכותית, שתאמין בהם, תתן להם מענה אישי המותאם ליכולות, לקשיים, לאופן החשיבה ולקצב הלמידה שלהם, ותעניק להם משוב בונה ומחזק.

רקע

מדינות בעולם המצליחות בחינוך משקיעות בעיקר במורים ובהוראתם. זאת לאחר ניסיונות רבים להניע שיפור רק באמצעות שינויים במערכת המקיפה את כיתות הלימוד. מהלכים אלו נסמכים על מחקרים רבים שהראו שאיכות ההוראה היא הגורם המשפיע ביותר בכיתה בהסבר שונות בהישגי תלמידים.

אין מדובר רק בהשקעה כספית במורים, אלא גם בשינוי פני מקצוע ההוראה. מערכות חינוך בולטות הצליחו להפוך את מקצוע ההוראה מעיסוק של 'פס יצור' להתמחות קלינית, מהוראת החומר להוראה הממוקדת בלמידת התלמיד.

כוח המשיכה אל מקצועות קליניים הוא גבוה והם מתאפיינים במחויבות, הצבת יעדים, תכנית אישית, אבחון, מעקב ומשוב. הקלינאים בונים ביחד את המקצוענות מבפנים, בתוך קהילה מקצועית, תוך התייעצות הדדית, שיתוף, לימוד קבוצתי, התמחות מעשית וליזוי מקצועי.

הוראה איכותית במאפיינים אלו היא מפתח מרכזי בכל מקצועות הלימוד ובכל שלבי החינוך. אולם, בתחומי המתמטיקה והמדעים יש לה תפקיד מיוחד משום שמדובר בתחומים שלמידתם דורשת אימון, תרגול והתמדה וכן הבנה, העמקה ויישום ברמה גבוהה.

הם תחומים מופשטים הנתפסים קשים ללמידה והוראה, שבהם ידע ומיומנות נבנים יחדיו, ולכן בולטים בהם ההבדלים בין תלמידים, בידע, בקשיים, בחשיבה ובקצב. יכולתו של המורה לעודד תלמידים רבים, במקביל ללמידה, להתמדה ולהצלחה, היא משימה מיוחדת במינה.

הקהילה המקצועית

המסגרת המרכזית שבה מתפתחים ומשתכללים מקצועות קליניים היא הקהילה המקצועית. זאת בניגוד למקצועות 'תעשייתיים' שבהם ידע מקצועי מיובא ומונחת מבחוץ באמצעות 'הנחיות', 'נהלים', 'ספרי הדרכה' ו-'השתלמויות'.

הקהילה המקצועית נסמכת על ההנחה שהידע הרלבנטי טמון בניסיון המעשי של אנשי המקצוע בשדה, ולכן, יש לתעדו, לנתחו ולהפכו לידע משותף. הקהילה היא המקום האינטימי שבו אנשי המקצוע משתפים ומנתחים את עשייתם, חולקים דילמות ומקבלים משוב, במעגל של שיפור מתמיד.

בשדה החינוך, מה שמגדיר קהילה מקצועית הוא המיקוד שלה בלמידת התלמיד והתאמת ההוראה ליכולות, לקשיים, לאופן החשיבה, ולקצב ההתקדמות שלו. במובן העמוק, חברי הקהילה תופסים את עצמם אחראים במשותף להתקדמות הלמידה של תלמידי כל המורים המשתתפים בקהילה.

כדי לפתוח את דלת הכיתה ולהביא את למידת התלמידים לדיון בקהילה, עבודות תלמידים מתועדות, ממצא אבחון ודיאגנוסטיקה מעובדים ומהלך השיעור מצולם בוידאו. תצפיות של עמיתים וליזוי פדגוגי הם חלק משגרת העבודה של הקהילה.

הקהילה המקצועית של המורים היא פלטפורמה הפועלת באופן שיטתי ומתמשך, כמרכיב מובנה של שגרת העבודה. בדרך זו המורים לומדים יחדיו מתוך העשייה, משפרים את המיומנות, ובונים ביחד ומבפנים את המקצוענות.

תמונת מצב

הדרך המקובלת ללמידה של מורים במערכת החינוך בישראל היא באמצעות הרצאות, קורסים, השתלמויות וסדנאות של מומחים מן החוץ. עם זאת, בשנים האחרונות, במיוחד בתחומי המתמטיקה והמדעים החלו להתפתח ולפעול קהילות, בהן חברים פעילים מאות מורים ברחבי הארץ.

קהילות מורים בתחומי המתמטיקה, הפיזיקה והכימיה נפרסות ברחבי הארץ כ-פטריות אחרי הגשם' בדגמי פעולה מגוונים. ישנן קהילות אזוריות שמלוות בידי גוף אקדמי או אחר ויש קהילות עירוניות ובית-ספריות שלעתים פועלות באופן עצמאי.

מהניסיון הנצבר מעבודת הקהילות ניתן ללמוד שמורים רבים 'מצביעים ברגליים'. הם מגיעים אל הקהילות באופן סדיר ומדווחים כי מצאו בהן סביבה ייחודית, אינטימית, אותנטית ומקצועית להתפתחות.

אולם הקהילות טרם נטעו שורש, משלוש סיבות מרכזיות:

- א. טרם נעשתה בקהילות אינטגרציה מלאה של כלים ושיטות לתיעוד, אבחון והתאמה של למידה והוראה שתאפשר להן לקיים דיון ממוקד ושיטתי בלמידת תלמידים. הפיתוח נעשה בנפרד בארגונים שונים, הוא נמצא בשלבי התקדמות שונים וכניסתו אל הקהילות אטית.
- ב. ההפעלה של הקהילות עודנה נשענת על הקצאות נקודתיות של ימי הדרכה של משרד החינוך ועל מענקים פילנתרופיים שמטבעם הם קצרי מועד. לא הוגדרו מסגרות קבועות למימון של: המורים המשתתפים, המורה/ים המוביל/ים וגוף תומך/מלווה.
- ג. עדיין לא גובשה מדיניות שתאפשר את ההסדרה של פעולת קהילות במערכת החינוך כחלק מובנה של שגרת העבודה. שינויים במבנה העבודה של המורים שהם חלק מהסכמי שכר ומדיניות מרכזית לא לקחו בחשבון את פעולתן של קהילות.

תמונת עתיד

למידה ועשייה של מורים למתמטיקה ומדעים בתיכון ישזרו זו בזו כדי לשפר את המענה הניתן לכל תלמיד. החיבור הזה ירקם באמצעות קהילות מקצועיות של מורים שבהן העשייה תזין את הלמידה והלמידה תשפר את העשייה.

בקהילת בית הספר המורים יקיימו שגרה של לימוד מתוך העשייה, ליווי למורים חדשים וותיקים ומתן משוב. בקהילה האזורית הם יעמיקו בדילמות משותפות, יחשפו לפתרונות שונים וישתפו את עמיתיהם בניסיונם המעשי.

כדי לפתח, להצמיח, לאפשר ולהסדיר את פעולתן של קהילות מקצועיות שכאלו של מורים בתחומי המתמטיקה והמדעים ולהפכן למרכיב מרכזי וחיוני של תרבות העבודה של מקצוע ההוראה, תוקם שותפות בין משרד החינוך, גוף חינוכי מוביל וקרן פילנתרופית.

משרד החינוך:

- יגדיר מדיניות לפיתוח מקצועי של מורים שבה לקהילות ולליווי הפדגוגי מקום ותפקיד
- יסדיר את פעולתן השוטפת של קהילות בשגרת העבודה של המורים והמערכת
- יממן באופן שוטף וקבוע את הפעלת הקהילות והליווי הפדגוגי (מנחים, משתתפים וגוף מלווה)
- יתקצב את פעולתו של 'מכון להוראה מתקדמת' באופן קבוע

גוף חינוכי מוביל:

- יקים ויפעיל 'מכון להוראה מתקדמת' שישמש בית מקצועי ל-מורים רבי-אמן' המובילים קהילות מקצועיות, מרכז מומחיות ופיתוח בתחומי ההוראה האיכותית והקהילות, וזרוע ביצועית להצמחה ולליווי של קהילות ברחבי הארץ.

קרן פילנתרופית:

- תממן את הקמתו ופיתוחו של 'מכון להוראה מתקדמת' ב-5 השנים הראשונות.

הצעד הבא

יוקם במכון מופ"ת צוות משותף שייגבש תכנית לכל אחת מאבני הבניין ולחיבור ביניהם: מדיניות, משאבים, סדירויות, תשתית מקצועית ומבנה משפטי. הצוות ימונה רכז ויועץ אקדמי והוא יגיש את המלצותיו עד לא יאחר מ-1 בינואר 2017.

הדוח המסכם של הצוות יכלול את הפרקים הבאים:

1. גיבוש המלצה למתווה מדיניות ללמידת מורים למתמטיקה ומדעים בתיכון הנשען על קהילות מקצועיות וליווי פדגוגי.
2. אפיון המשאבים הנדרשים לצורך הפעלת המדיניות באופן שיטתי ומלא והצבעה על מקורות ואופן ההפעלה שלהם.
3. הגדרת הסדירויות הנחוצות לצורך פעולתן של קהילות אזוריות ובית ספריות והתאמת נהלי העבודה במערכת.
4. תכנון התכנים, התפקידים, קהלי היעד, הסמכויות והאחריות של מכון להוראה מתקדמת, לרבות היקפי הפעולה והמשאבים.
5. הכנת מבנה משפטי להתקשרות בין הצדדים שיבטא את המחויבויות, הציפיות ותהליכי העבודה הנדרשים.

